

Oulunkylän yhteiskoulun toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2023–2026

1. Lainsäädäntö ja suunnitelman tarkoitus

Tasa-arvolain (609/1986) päämääränä on edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. (1-3 §) Tasa-arvolaki säädettiin ensimmäisen kerran vuonna 1986 ja sen viimeisin uudistus vuodelta 2015 sisällytti lakiin sukupuolen moninaisuuden ja syrjinnän, joka kohdistuu muuta sukupuolta kuin naista tai miestä edustaviin. (oph 2015)

Tasa-arvolain mukaan (5§) opetuksenjärjestäjän on huolehdittava siitä, että kaikkia sukupuolia edustavilla on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen ja että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa ikä ja kehitys huomioon ottaen.

Oppilaitoksissa tulee olla tehtynä tasa-arvosuunnitelma oppilaitoskohtaisesti yhteistyössä henkilökunnan sekä oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla. (5 a §). Oulunkylän yhteiskoulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2023–2026 on laadittu lukuvuoden 2022–23 aikana. Suunnitelman avulla varmistetaan, että koulussamme tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä samalla kun ehkäistään käytäntöjen tai rakenteiden tuottamaa eriarvoisuutta.

Vuonna 2015 voimaantulleen yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa (1 §). Tämän lain mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi (5 ja 6 §).

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa koulussa jokainen oppilas ja opiskelija on osa kouluyhteisöä omana ainutlaatuisena itsenään. Sukupuolitietoisessa koulussa tunnistetaan sukupuoleen kohdistuva tai seksuaalinen häirintä ja niihin puututaan. Koululla on vastuu paitsi häirintään puuttumisesta, myös häirinnän ennaltaehkäisemisestä. Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa koulussa oppilaat ja opiskelijat tuntevat käytännöt siitä, kenen puoleen voi häirintä- ja syrjintätapauksessa kääntyä ja miten koulun tulee tässä tilanteessa toimia.

2. Olennaiset käsitteet

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä syrjintäperusteet

Tasa-arvon käsite viittaa useimmiten sukupuolten väliseen tasa-arvoon, vaikka sitä käytetään myös laajemmassa merkityksessä. Yhdenvertaisuuden käsitteellä on tarkoitus laajentaa tasa-arvon käsitettä ja lain näkökulmasta sillä viitataan muihin syrjintäperusteisiin kuin sukupuoleen. Molemmat käsitteet tarkoittavat arjessa sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia henkilökohtaisista ominaisuuksistaan riippumatta.

Tasa-arvolaisissa mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Tasa-arvolain mukaan syrjintää ovat välitön syrjintä, välillinen syrjintä, seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. (7 §). Yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy (8 §).

Syrjintä ja häirintä (oph, 2015)

Syrjinnän taustalla on kulttuurisia ja sosiaalisia rakenteita, joita voi olla vaikea havaita. **Piilosyrjinnäksi** kutsutaan hienovaraisia ja vaikeasti havaittavia syrjinnän muotoja, kuten ulossulkemista, vähättelyä ja sivuuttamista vähemmistöaseman takia.

Moniperusteisessa syrjinnässä ihminen joutuu syrjityksi monella eri perusteella: esimerkiksi vammaisuuden ja seksuaalivähemmistöön kuulumisen tai maahanmuuttajataustaisuuden ja sukupuolivähemmistöön lukeutumisen takia.

Välitöntä syrjintää tapahtuu, kun ihmistä tai ihmisryhmää kohdellaan ilman hyväksyttävää syytä eri tavoin kuin toisia samassa asemassa olevia (esimerkiksi eri palkka samoja työtehtäviä tekeville). **Välillinen syrjintä** taas viittaa tilanteisiin, joissa näennäisesti neutraali säännös tai toimintatapa asettaa tietyt ihmiset tai ihmisryhmät epäedulliseen asemaan (yhteisöön ei vaikkapa haluta ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä ja työpaikan saamiseksi asetetaan perusteeton ehto, jota ulkomaalaistaustaiset hakijat eivät täyttäisi). Välillinen syrjintä kytkeytyy vahvasti **rakenteelliseen syrjintään**, johon liittyy käsitys siitä, ettei syrjiviä käytäntöjä ja rakenteita voi muuttaa.

Häirintää on ihmisen tai ihmisryhmän koskemattomuuden loukkaus luoden uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai ahdistavan ilmapiirin. **Sukupuoleen kohdistuvaa häirintää** ovat mm. sukupuolittuneet solvaukset, sukupuoleen kohdistuva väheksyntä ja

sukupuolivähemmistöjen leimaaminen epänormaaleiksi. **Seksuaaliseksi häirinnäksi** luetaan mm. vartaloon, yksityiselämään tai pukeutumiseen kohdistuvat huomautukset, fyysinen koskettelu vailla suostumusta ja seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset.

3. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely Oulunkylän yhteiskoulussa

Oulunkylän yhteiskoulussa toteutettiin joulukuussa 2022 tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyt kaikissa peruskoulun luokissa ja lukion ryhmissä. Kyselyyn vastanneita oli yhteensä 626. Vastausprosentti oli koulun oppilasmäärään (925) suhteutettuna 67 % eli suhteellisen hyvä, mutta ei täysin tavoitteen mukainen. Jatkossa kyselyn tavoite ja merkitys tiedotetaan etukäteen entistä selkeämmin koulun oppilaille, opiskelijoille sekä henkilökunnalle.

Kysely päivitettiin koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan toimesta aikaisemman eli vuosien 2019-2022 suunnitelman taustalla olleen kyselyn pohjalta. Peruskoululle ja lukiolle laadittiin omat kyselyt. Jatkossa tärkeää on ottaa oppilaita ja opiskelijoita mukaan jo kyselyn laatimisen vaiheeseen, jotta he pääsevät vaikuttamaan siihen, mitä kysytään ja miksi.

Sähköiseen kyselyyn vastattiin luokan- ja ryhmänohjaajien opastuksella yhteisenä ajankohtana eli pidennetyn luokanvalvojan ja ryhmänohjaajan tuokion aikana. Kyselyn täyttäminen alustettiin ensin käymällä ohjatusti läpi keskeiset käsitteet ja niiden merkitys sekä kyselyn tuottaman tiedon merkitys koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyölle. Lisäksi aihepiiriä käsiteltiin yhdessä omakohtaiseen kokemukseen perustuvan *Teflon*-testin avulla sekä katsomalla video nimeltä *Neljä tarinaa*, joka käsitteli neljän eri henkilön kokemuksia syrjityksi tuleminen kokemuksista seksuaalisen suuntautumisen, etnisen taustan tai jonkin vamman vuoksi.

Kyselyn alkuosiot koostuivat koetusta viihtyvyydestä, turvallisuudesta, koulun toimintakulttuurista ja ilmapiiristä. Lisäksi kysyttiin tasa-arvon toteutumisesta opetuksessa ja ohjauksessa sekä oppikirjoissa ja muussa opetusaineistossa. Kyselyssä selvitettiin myös yhdenvertaisuuteen liittyviä teemoja kuten syrjintää sekä seksuaalista ja sukupuoleen kohdistuvaa häirintää. Loppuosiossa oli avoimia kysymyksiä, joissa pyydettiin arvioimaan koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta ja pohtimaan avoimin vastauksin, millainen on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen koulu.

4. Kyselyn tuloksia ja niiden jatkokäsittely

Pääosin kyselyn tulokset olivat positiivisia; Oulunkylän yhteiskoulussa viihdytään hyvin ja valtaosa vastaajista kokee koulun tasa-arvoiseksi ja yhdenvertaiseksi. Lukion tulokset olivat vielä hieman myönteisemmät kuin peruskoulun, jonka kokonaistilanne arvioitiin myös hyväksi.

Lukion kyselyn tulokset käsiteltiin koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnan kanssa. Toimikunta ehdotti avointen vastausten perusteella kaikille lukion opiskelijoille lisäpohdintaan laitettavaksi kohdan ”yhdenvertaisuuden toteutuminen koulussamme” ja sen osalta erityisesti nimittelyn ja loukkaavan puheen. Opiskelijakunnan hallitus valmisteli tämän perusteella aiheeseen liittyvän tuokion lukion pidennetylle ryhmänohjaajan tunnille. Tämän tuokion aikana kaikki opiskelijat saivat vielä pohtia yhdessä, **miten luodaan hyvää ja turvallista ilmapiiriä puheen avulla, eli saadaan nimittely ja loukkaava puhe loppumaan.**

Perusopetuksen vastausten osalta koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunta nosti esiin neljä alla olevaa kohtaa, jotka koostettiin peruskoulun oppilaskunnan hallituksen tarkempaan käsittelyyn.

Vaikka **viihtyvyys** arvioitiin pääosin hyväksi, haluttiin sen osalta kysyä oppilailta vielä tarkemmin, miten se olisi kehitettävissä. Kyselyn tähän teemaan liittyvissä kysymyksissä kohtaan ”pystyn kääntymään koulun henkilökunnan/opettajien puoleen, jos minulla on huolia” vajaa 20 % vastaajista vastasi ”harvoin” tai ei ”koskaan”. Kohta ”tulen mielelläni kouluun, sai myös saman verran ”harvoin” tai ei ”koskaan” -vastauksia.

Tasa-arvo opetuksessa ja ohjauksessa koettiin pääosin toteutuvan hyvin. Noin 12–15 % vastaajista arvioi kuitenkin sukupuolen vaikuttavan jollain tavalla kohtaamiseen, arviointiin, vaatimukseen tai ohjaukseen. Oppilaskunnan hallitus sai tämän perusteella pohdittavakseen vielä tarkemmin, miten oppilaan sukupuoli vaikuttaa siihen, miten tulee kohdatuksi opetuksessa, arvioinnissa tai muussa koulun arjessa.

Kysyttäessä yhdenvertaisuuden toteutumisesta koulussamme, nousi avoimista vastauksista esiin jälleen **nimittely ja loukkaava puhe** ongelmakohdaksi myös peruskoulussa. Näin ollen myös perusopetuksen hallitus pohti keskenään tarkemmin, puututaanko puheeseen riittävästi, miten siihen tulisi puuttua ja millä keinoilla sitä voisi vähentää.

Edellä mainittujen lisäksi perusopetuksen aineistosta hallituksen lisäkäsittelyyn eteni vielä kohta **”seksuaalinen ja sukupuoleen kohdistuva häirintä koulussamme”**. Tässä yhteydessä esiin nousi jälleen nimittely ja loukkaava puhe (48 % vastaajista) mutta myös muunlaista häirintää, jota kertoo koulussamme kokevan 17 % (fyysinen lähentely) ja 14 % (muu koettu

häirintä) vastaajista. Hallituksen edustajat pohtivat näiden tulosten perusteella sitä, millä keinoin häirintää tulisi ehkäistä ennalta sekä millä keinoin he toivoisivat siihen puuttuttavan.

4. Toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Kyselyn tulosten ja niiden jatkokäsittelyn pohjalta nousivat selkeimmiksi kehittämisen kohteiksi **nimittely ja loukkaava puhe, seksuaalinen häirintä sekä aikuisten tavoitettavuus ongelmatilanteissa.**

Toimenpide-ehdotuksissa oppilaat ja opiskelijat kohdistivat toiveita ja tavoitteita sekä koko opiskelijakuntaan että henkilöstöön. Opiskelijakunnalta toivotaan tiedostavampaa ja asiallisempaa käytöstä ja toisaalta koulun aikuisilta toivotaan selkeää ja jämäkkää puuttumista silloin, kun ongelmallista käytöstä esiintyy.

Henkilöstöön kohdistuvat toimenpide-ehdotukset pitävät sisällään henkilöstön saavutettavuuden ja luotettavuuden; aikuisilta toivotaan, että he kuuntelisivat ja luottaisivat kertojaan silloin, kun epäkohtia tuodaan esiin. Sen lisäksi toivotaan, asiaan puututaan, joko yksilötasolla tai jatkossa ryhmätilanteissa.

A. Koulun henkilökunnan rooli ja toimintatavat ongelmallisissa tilanteissa

Koulun aikuiset toimivat koulun opiskeluhuollon johtosäännön *Kuule, kohtaa ohjaa* mukaisesti. Henkilöstö näyttäytyy luotettavina aikuisina, jotka välittävät ja rajaavat. Kukaan ei kulje ohi ongelmatilanteesta, vaan kaikkien aikuisten vastuulla on huolehtia oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnista arjessa.

B. Hyvän ja turvallisen ilmapiirin luominen puheen avulla

Puhutaan niin, että kouluyhteisön jäsenet tuntevat olevansa osa hyväksyvää ja hyvinvoivaa, toisistaan välittävää yhteisöä. Puututaan puheeseen aina, kun se rikkoo tätä tavoitetta.

C. Seksuaaliseen häirinnän ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen

Oppilaat toivovat asiantuntijapuheenvuoroja, jotta tietoisuus siitä, mikä on sallittua ja mikä ei, kasvaisi. Tiedostavan ajattelun ajatellaan olevan selkein ennaltaehkäisevä tekijä. Lisäksi nuoret toivovat, että voivat kertoa häirinnästä jollekin, minkä myötä asiaan puututaan. Nuoret toivovat aikuisen apua omien rajojensa vetämisessä.

5. Tiedottaminen, arviointi ja tulevaisuus

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma esitellään koulun johtokunnassa sekä käsitellään koulun henkilöstön kesken. Luokanvalvojat ja ryhmäohjaajat esittelevät suunnitelman ja kehittämisen toimenpiteet luokkiensa ja ryhmiensä oppilaille ja opiskelijoille. Suunnitelman mukaisten toimenpiteiden avulla tehdään tärkeää ja lainsäädännön mukaista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä Oulunkylän yhteiskoulussa.

Suunnitelma tiedotetaan myös koulun huoltajille ja se on pysyvänä linkkinä koulumme kotisivuilla. Suunnitelma on voimassa vuoteen 2026.

Lähteet:

Tasa-arvolaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Tasa-arvo on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. 2015.

Opetushallitus: [Tasa-arvotyö on taitolaji | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Yhdenvertaisuuslaki

[Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)